3 1761 07130488 5

Haşmet bin Abbas
Vilâdetname

DR
549
H3

Küçük Tarih Kütüphanesi Serisi : 2

HAŞMET

VİLÂDETNAME

(Üçüncü Mustafa'nın kızı Hibetullah Sultanın doğum donanması)

Bu neşriyatı hazırlıyan ve idare eden

Reşad Ekrem Koçu

İlâve: Selânikli Mustafa ve Peçevili İbrahim; Üçüncü Muradın oğlunun Sünnet düğünü

İSTANBUL
ÇIĞIR KİTABEVİ

Digitized by the Internet Archive
in 2010 with funding from
University of Toronto

http://www.archive.org/details/vildetnamehazi00hame

VİLÂDETNAME

HAŞMET

VİLÂDETNAME

(Üçüncü Mustafa'nın kızı Hibetullah Sultanın doğum donanması)

Bu neşriyatı hazırlıyan ve idare eden

Reşad Ekrem Koçu

İlâve: Selânikli Mustafa ve Peçevili İbrahim; Üçüncü Muradın oğlunun Sünnet düğünü

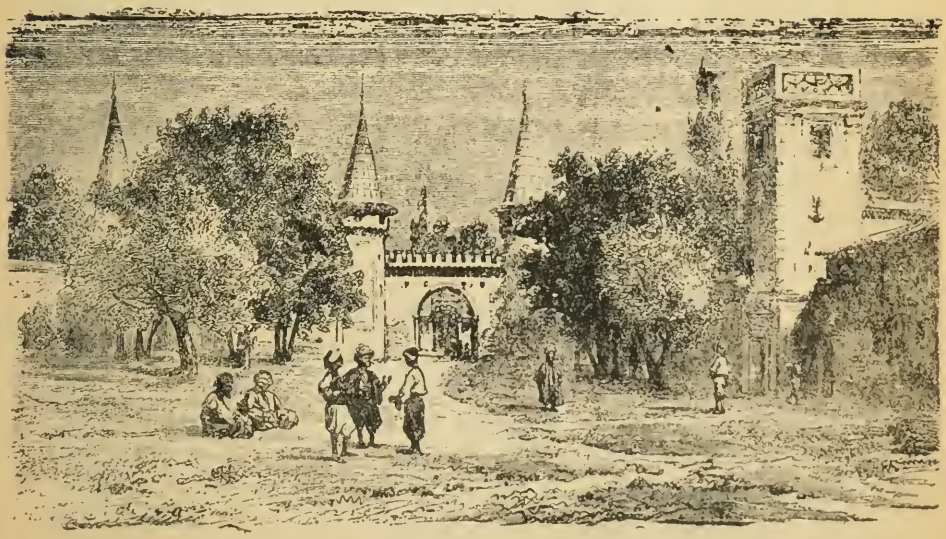

İSTANBUL

ÇIĞIR KİTABEVİ

153 Ankara caddesi 153

DR
549
H3

1059774

HAŞMET

On sekizinci asır ortalarında yaşamış, zarafeti, tuhaf fıkraları ve hicviyeleri ile şöhret kazanmış bir şairdir. İstanbulludur, medrese tahsili görmüş, müderris olmuş, Sadrazam Koca Ragıp Paşa tarafından himaye edilmiş, 1768 de menfi olarak gittiği Rodos'ta ölmüştür.

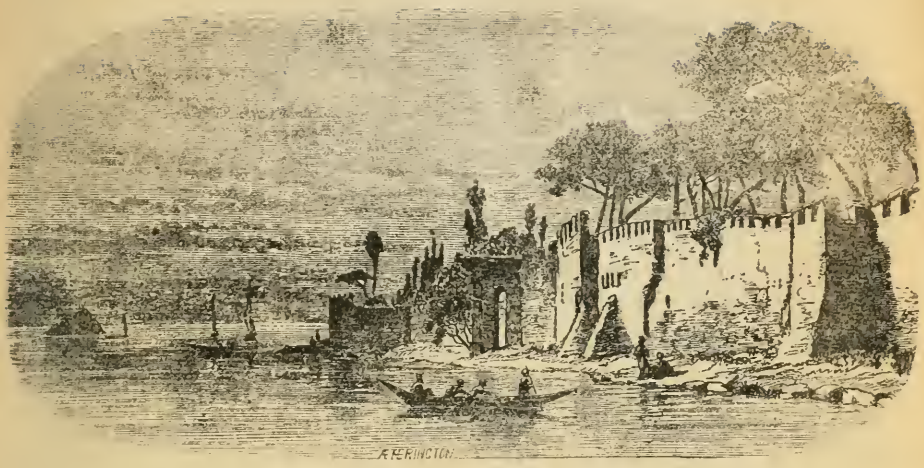

Saray Burnu

Saray düğünleri yahut padişah oğullarının sünnet düğünleri üzerine yazılan Surnâme'lerin, padişahların çocukları dünyaya geldiği zaman kaleme alınan Vilâdetname'lerin, bilhassa geçmiş asırlardaki Türk âdet ve an'anelerini göstermek bakımından, tarih kaynaklarımız arasında pek büyük kıymetleri vardır. Üçüncü Mustafa'nın kızı Hibetullah Sultanın doğumu münasebetile yapılan donanmaya dair şair Haşmet'in yazdığı Vilâdetnamei Hümayun, bu kıymetli vesikalardan bir tanesidir.

Fransa'nın tavassutu ve Türk ordusunun da son bir iki muvaffakıyeti üzerine Rusya ve Avusturya ile 1739 Belgrad muahedelerinin imzası, Belgrad şehrinin ve Pasarofça muahedesi ile Avusturyaya bırakılan Küçük Eflâk, Şimalî Bosna ve Şimalî Sırbistanın istirdadından sonra, Birinci Mahmud'un son saltanat yılları, memleket için sulh ve refah devri olmuştu.

Hassas, iyi kalbli, merhametli ve şefik bir hükümdar olan Mahmud 1754 de öldü. Ölümü, büyük bir teessürü mucib oldu. Yerine geçen Üçüncü Osman ekzantrik bir adamdı. Zamanında haricî mühim bir hâdise olmadı, üç sene sonra onun da ölümü ile Üçüncü Ahmed'in oğlu Üçüncü Mustafa tahta çıktı; sadaret mevkiinde bulduğu Ragıp Mehmed Paşayı mevkiinde ibka etti. Ona kız kardeşi Saliha Sultanı da vererek damad edindi. Üçüncü Mustafa'ya altı yıl, 1762 ye kadar sadrazamlık eden Ragıp Paşa «Mevcut ahengi bozar isek korkarım ki sonra eski düzeni de bulamayız» sözünü siyaset programının esaslı maddesi olarak kabul etmiş idi. Asrının kendisinden evvelki Osmanlı hükümdarlarına nisbetle çalışkan ve münevver, devlet idaresinde bir ıslahat yapmak lüzumunu hissetmiş olan Üçüncü Mustafaya dayanarak ileride belirecek tehlikelere karşı ciddî tedbirler alamamış, bu uzun sulh devrinden istifade edememişti. Koca Ragıp Paşa şöhretini alan bu vezir politikadan ve devlet işlerinden ziyade edebiyat ile iştigalinden ötürü şöhret kazanmıştı.

Birinci Mahmud ve Üçüncü Osman kız ve oğlan hiç evlâd bırakmadan ölmüşlerdi. Hanedanın ilerisini düşünenler endişeye düşüyorlardı. Nihayet Hicrî 1172 yılı recebinin on beşinci günü, Mustafa'nın bir kızı dünyaya geldi. Hibetullah adı verilen bu Sultanın şerefine de on gün on gece süren bir donanma yapıldı. Sadrazam Ragıp Paşa da, Şair Haşmeti, bu donanma üzerine bir «Vilâdetnamei Hümayun» yazmağa memur etti.

On sekizinci asır yazı dili ile kaleme alınan bu Vilâdetname basılmıştır, fakat nüshaları çok azdır, güç bulunur. İşte, Küçük tarih kütüphanesinin ikinci kitabını, bu eserin bugünkü dilimize çevrilişi teşkil ediyor.

Vasıf, tarihinin 1172 senesi vak'aları arasında, Hibetullah Sultanın doğumunu şöyle kaydetmiştir:

«Recebin on beşinci günü Padişahın bir kızı dünyaya geldi. Hibetullah adı konulup yedi gün yedi gece İstanbul ve havalisinde şehrâyin yapılacağını tellâllar halkın kalabalık bulunduğu yerlerde ilân ettiler. Sultanın doğumuna bir çok tarihler söylendi:

Binde bir vâki olur böyle dilâra tarih
Oldu kevne tarabâver Hibetullah Sultan

Ragıp Paşanın kaleminden çıkan tarihtir.

Ömrü ikbâl ile geldi Hibetullah Sultan

de Tevfik Efendi merhumundur.

Sultanın doğumundan otuz kırk gün evvel, ihtiyaten hazır bulunmaları için Bedestan kethüdalarına keyfiyet bildirildi. Dükkânlarında avize ve sair donanma levazımını hazırladılar. Şehrâyine iştirak edecek olan sair rical ve ocak ağaları da hazırlıklarını birbirinden gizli yapmışlar, kulakları müjde haberinde bekliyorlardı. Doğum öğrenilince zengin ve fakir hallerine göre kapılarını donattı, gece de meşaleler, kandiller yaktılar. Her köşede davul ve zurna sesleri ve her tarafta çenk ve şeştar nidaları kalblere safa verdi. Hokkabazlar ve âzası mütenasip rakkaslar hünerlerini gösterip gönüller eğlediler. Her ev bir düğün evi, her dükkân bir eğlence yeri oldu. Recebin yirmi birinci günü Sadrazam tarafından yaptırılan altın ve mücevherli beşik, Kethüda Bey ile Enderunu hümayuna gönderildi. Kethüda ağa, Kızlar ağası tarafına gelip beşiğin ayağını öptü ve Kızlarağasına teslim etti, o da yerine takdim etti. Sarayı hümayunda da Hâs oda, Kiler ve Seferli daireleri avizelerle donatıldı. Bundan başka, Topkapı, İncili ve Ağabahçesi köşkleri, Babüssaade, Ortakapı ve sair yerler donatıldı. Bilhassa Babıhümayun yanına bir çadır kuruldu. İmaret duvarından saray meydanına doğru iki yüz kadar, Babıhümayun içinden Babüssaade'ye varıncaya kadar da dört yüz miktarı meşaleler dikildi. Kapu araları billûr avizeler ve hesapsız kandillerle süslendi; kapuların sağ ve soluna şamdanlı bir kaç yüz tane küçük ve büyük endam aynaları konuldu.

Paşakapısı da renkli kandiller, garip heykeller ve acayib timsallerle donatıldı. Avizelerle süslendi. Bilhassa içi ve dışı rengârenk kandillerle lâtif bir cami yapıldı. Donanmanın son günü esnaf alayları tertip ve tanzim olundu ve her sınıf, san'ati iktizasına göre alay gösterdi. Bundan sonra deniz donanması da tenbih olunup sallar üzerinde türlü acayib şeyler icad olundu, çeşid çeşid deniz ve püskürme ve çarkıfelek resminde yer yer fişenkler atıldı. Her ocak bir gece san'at göstererek donanmaya nihayet verildi. Bundan başka bu meserretten hisse almak üzere bütün memleket vali ve hâkimlerine emirler gönderildi.»

Doğumu büyük bir donanma ile tes'id edilen Hibetullah Sultan çok yaşamadı. Hicrî 1175 de üç yaşında iken öldü. Vasıf bu ölümü de şöyle kaydediyor:

«Üç yaşında bulunan Hibetullah Sultan, Zilhicce ortasında hayatına doyamadan öldü. Mutad üzere Sadrazam, Şeyhülislâm ve sair resmen bulunmaları lâzım zevat ile yeni olarak yapılmakta olan Lâleli türbesine defnettiler.»

REŞAD EKREM KOÇU

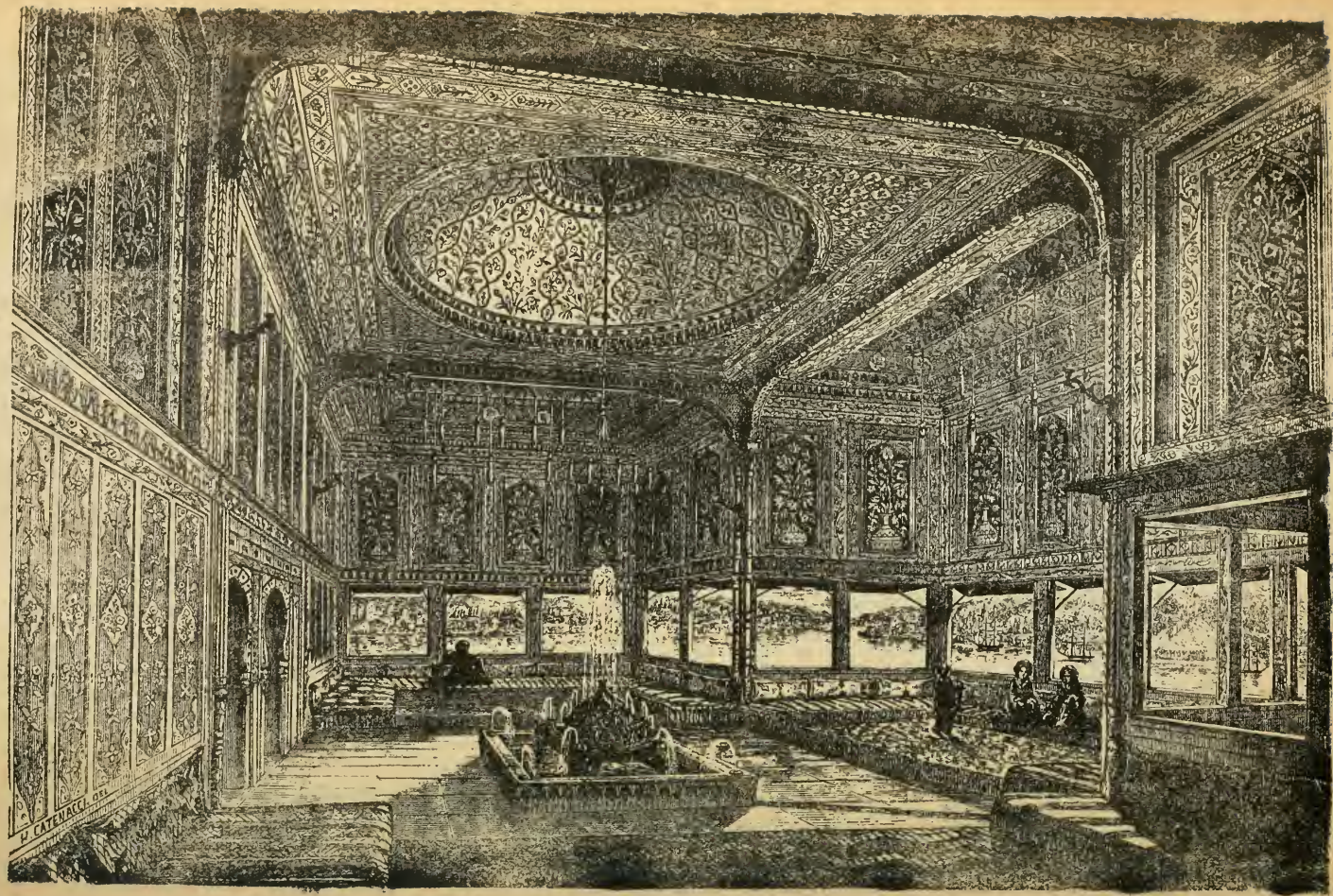

İncili köşkde bir salon

(Adalbert de Beaumant'a göre Catanacci'nin resmi)

Donanma hazırlıkları

Padişahımız Sultan Mustafa'nın cülûsundan on altı on yedi ay geçmişti; bin yüz yetmiş iki recebinin başında bir çocuğunun doğumu yaklaştığından, eskidenberi gelen şan ve şevket âdeti üzere şehrâyin levazımının tedariki ve ötedenberi lüzum görülen yerlerin donatılması hakkında bir ferman çıktı.

Evvelâ Babıhümayunun önüne bir otağ kuruldu. Babıhümayunun içi ve dışı nice kıymetli avizelerle ve nice eşsiz kandiller ve aynalarla süslendi ve aydınlatıldı. Babı hümayunun sağında, dış hazineden hâs fırın kapısına varıncıya, Hastalar kapısı ve Düzme kapı denilen yerlere; solunda da Enderun Cebehanesi ve Darbhane ve Şehremini ambarlarının kapı ve duvarlarına, altın ve gümüşten yapılmış güneş gibi şekiller ve nice kıymetli nakışlı, işlemeli kumaşlardan flân-

dre şeklinde bayraklar asıldı; saray avlusu sayısız kandillerle donatıldı. Ortakapı'nın iki tarafına gayet büyük aynalar kondu, onlara uygun gayet büyük nâdide ve güzide avizeler asıldı.

Enderunu hümayunda, Kilerli, Seferli, Hazineli ve Hâs odalı diye anılan ağalar, Padişahın nefsine mahsus kasırları kandillerle donattılar. Flândreler için dikilen sütunların arasında «Mübarek bâd» ve «Saadet bâd» gibi sözlerle mayhalar kurdular.

Sadrazam ve Şeyhülislâmın konakları, İstanbulda oturan Vezirlerin ve Kazaskerlerin konakları baştan başa donatıldı. Defterdar-efendi kapısı, bu mevkide bulunan devlet ricalinin kapıları, Ağalar kapısı, Cebehanei Âmire, Tophane, Arabacılar kârhanesi, Çadır mehterhanesi, Tersane, Yeniçeri kışlakları ve gümrükler fevkalâde tezyin ve tenvir olundu.

Kadîm âdet üzere çarşı ve pazar ve dükkânlar keza baştan ayağa donatıldı. Eski donanmalarda yukarıda yazdığımız büyüklerin kapıları tezyin olunagelirdi. Yine o vechile donanma yapılması ferman buyuruldukta, memurlardan gayri olan bütün halk da, şevk ve istekle evlerini donatmak için izin istemek üzere Sadrazam kapısına vardılar; bir istida sundular. Sadrazan izin verdi. Bunun üzerine herkes hazırlığa başladı.

Evvelâ mazul kadılar, Divanı hümayun kâtiplerinden açıkta bulunanlar, Dergâhı âli kapıcıbaşıları ağalar, müderrisler, kadılar, gedikli Zâim ağalar, parası olanlar evlerinin kapılarını öyle süslediler ki rekabet ve müsabaka ile binlerce kandiller, avizeler astılar; gece gündüz kapılarını açık tutup avlularının içine birer geniş sedir kurdular, kimisi traşide mermer fevvareli şadrıvan ve fıskiyeler etrafında oturacak yerler, maksureler yaptırdılar; ekserisi diba, üstüfe ve sırma ile dokunmuş zerbaft denilen kıymetli kumaşlardan her bir evde ikişer üçer aded flândire resminde bayraklar asıldı.

Elhasıl, her ziynetli kapı ahbap gönlü avlamak için avcu şahin kanadı gibi açılmış, bağrı açık âşık kucağı gibi hazır olup, yabancı ve tanıdık birbirlerile karışıp koklaşarak zevkü sefa için elbirliği ettiler. Bu donanma için sarfedilen para akıllara durgunluk verir. Sadırazamların kapıları donanmalar olduğu zaman, gümrük tarafından tezyin olunagelmek eski bir kaide idi. Fakat Ragıp Paşa, Mîriyi koru-

mak için bu kaideyi terketti, donanma masrafını kendi hazinesinden verdi. Saraylarının kâşane ve divanhanesi, meydanları öyle tezyin olundu ki, bazı hediye gelen avizelerden maada harc ve sarfolunan yirmi bin esediyi buldu. Geceleri kandillerde beş bin okka zeytinyağı yakıldı. Büyüklerimiz şöyle dursun, akran ve emsalimizle donanmayı hümayun masraflarını müzakere ve harc ve sarflarının doğruluğunu gözden geçirdiğimde en az bin ve bin beş yüz kuruştan noksan sarfetmediklerini gördüm.

Bazı paralı olan gayretli kimselerin dahi masrafları dört beş bin kuruşu bulmuştur. Sadırazam efendimizin gerek bahşiş ve pişkeşleri, gerek ikametgâhlarının süs ve döşemesine olan masrafları donanmanın başından sonuna kadar beş yüz elli kese akçeden fazla oldu. Hulâsa bu teklif ve tezyin bir tarihte olmamıştır. Her yer diba ve zibaden perdeler ve altın işlemeli örtülerle süslendi.

Bilhassa çarşılı, doğumdan otuz kırk gün evvel, dükkânlarını ve sokaklarını baştan ayağa tezyin ettiler.

Evvelâ Cevahir bedestanının içi, tavanının ortasından yere varıncaya, duvarları zerbaft ile kaplandı. Dolablarında, herkes iktidarına göre mallarını teşhir etti. Bu arada, gümüş telden bir kafes içine üç bin keselikten fazla mücevherler koyarak Bedestan kethüdasının dolabının önüne asmışlardı.

Kumaş bedestanı dahi rengârenk kumaşlarla süslenmişti, içinde hüsnü ân kumaşı satan sırma perçemli Sakızlı Rum tazeleri ile bir puthaneye dönmüştü. Sair sokak ve pazarlar dahi Cevahir bedestanı ayarında süslenmişti. Doğumdan yirmi otuz gün evvel halkın fevkalâde şevk ve istekleri ile çarşı ve pazar gece gündüz tezyin ve tenvir edildi. Bilhassa çarşılı esnafın taze ve mahbub çırakları, mercan düğmeli al mintanları ile erguvan fidanına dönüp, altın sırma işlemeli destarlarının ucunu, «Uşşaka mübarek ola püsküllü belâlar» muamelesile, sünbül saçları ile örtülmüş kulak memeleri tarafına salmışlardı. Kadınların seyrü temaşaya ötedenberi hırs ve düşkünlükleri haddinden fazla olduğundan ve çok gezip dolaşma yüzünden gebe kadınların çocuk doğurma haletleri de olabileceğinden, kadınların bedestan etrafında ve kalabalık olan yerlerde dolaşmaları yasak edildi. Amma, Sadırazam, kadınların donanmadan mahrum olmalarını

reva görmeyip, Ketenciler çarşısı ötedenberi erkek ayağından emin ve âsude, ekser dükkân sahipleri de keten gibi ak sakallı Mısır bezirgânı olduğundan kadınlara tahsis edildi. Bu suretle, sair çarşılarda serseri gezip keten gibi donmadılar ve bazı halet ile «iplikler pazara çıkmak» dağdağasından kurtuldular.

Sultanın doğduğu gece

Recebin on dördüncü perşembe gecesi, Padişahın beklenilen evlâdı, kız olarak doğdu. Doğumu Sadırazama Karakulak ağa ile haber verdiler. Sadırazam, doğum alâmetleri belirelidenberi; nefes sahibi olanlara taraf taraf binlerce ihsanlar göndererek hayırlı dualar ettirmekte idiler. Doğum müjdesi verildiği zaman kütüphanelerinde idiler; kalkıp Arz odasını teşrif buyurup, doğumun Padişah tarafından kendisine resmen tebliğini bekledi. Padişahın baba olmakla şeref bulduğunu, bir kızı dünyaya geldiğini, adını da Hibetullah koydukларını bildiren bir hattı hümayun ile Başmüsahib Cevher ağanın geldiğini haber alınca, yerinden kalkıp Kethüda bey ve Reisülküttab Efendi ve Çavuşbaşı ağa ve Tezkirei evvel ve sani efendiler ve maiyeti kulları ile beraber merdiven başından karşılamağa gitti. Sadırazam, müjde hattını hürmetle alıp Arz odasına döndüler, tane tane güzel okuyuşları

ile hattı hümayunu ayakta, yüksek sesle kendileri okudular. Padişahın bir kızı olduğunu ve adını Hibetullah koyduğunu bildiren cümlesini okurken, Sadırazam saffet ve sadakatından ağlamağa başladılar, gözyaşları beyaz sakalının tellerine inci taneleri gibi yuvarlandı; hazır bulunanları da ağlattılar. Hattı hümayunu okuyup bitirdikten sonra yerlerine oturdular; Cevher ağayı da ikram ve iltifat ile oturttular. Hattı hümayuna karşılık olan tebrik ve teşekkür telhisini kendi elinin güzel yazısile yazdılar. Bir keseye koyup mührü hümayun ile mühürlediler. Sonra, mutad üzere buhur ve şerbet ikram olundu. Sadrazam efendimiz, Cevher ağaya, iki bin beş yüz kuruş kıymetli bir erkân samur kürk giydirerek sevindirdikten sonra üç bin adet zeri mahbub ihsan ettiler. Maiyetinde olan koz bekçilerine ve uşaklarına yirmiden fazla hil'atlar giydirdi, onlara da başkaca beş yüz kuruş verildi; Cevher ağaya bir de donanmış at çekilerek izaz ve hürmet ile gönderildi.

Yirmi otuz gündenberi hazır olan kandiller ve aynalı şamdanlar yakıldı. Avlularda ve Kum meydanında saf saf meşalelere ateş verildi. Kaftanlı altın sırma işelmeli çavuşlar «Uyana Mehterbaşı» nidasile taraf taraf nâra attılar. Gün doğuncıya kadar, fasılasız, Dairei hümayunda Kûsu şahilerin ve Sadırazam sarayında davul zurnaların sesi gökyüzünü tuttu. Bu doğum gecesinin ertesi perşembe günü erkenden tellâllar, İstanbul halkına yedi gün yedi gece Velâdeti hümayun Şehrâyini yapılacağını ilân ettiler. Her taraftan davullar çalınmağa, toplar atılmağa başlandı.

O esnada, âdetten olarak, Padişahın bir iradesi ile beraber tebrike gitmek üzere Şeyhülislâm Efendi Sadırazam sarayına davet olundu. Maiyetlerinde Anadolu ve Rumeli Kazaskerleri ve Yeniçeri ağası olduğu halde Sadrazam sarayından Sarayı hümayuna gidildi; Yalıköşkünde huzura kabul edildiler; Padişahın oturduğu sedirin saçaklarını öperek döndüler.

Şehrâyin

Padişahın fermanı ile tellâllar yedi gün yedi gece donanma olacağını ilân edince, yirmi otuz gündenberi nakışlı kumaşlarla ve altın tellerle süslenmiş olan kapılar, dükkânlar, meydanlar ve evler bir kat daha süslendi. Halk birbiirne varıp bayram merasimi gibi tebriklere başladı. Esnaf da kendi akran ve emsalile kucaklaştı; şenlikler başladı. Köşe köşe gönül kandırıcı köçekler ve yer yer hokkabazlar binlerce görülmemiş şeyler tertpi ettiler. Köçeklerin kimi kadınlara mahsus şehvetengiz esvablar giymiş, kimisi raksa mahsus kıyamet koparıcı kıyafet ile ev ev cünbüş ve yer yer gösteriş ederek zevkü sefa hanümanlarını yağma ettiler. Geceleri sabaha kadar kandiller ve meşaleler yakıldı. Halk kol kol sefasına baktı, hatıra zevkten başka bir şey gelmedi. Her bir esnaf san'atlerine mahsus ve uygun rengârenk elbiselerle nice garib ve gülünç şeyler icad ettiler.

Meselâ mücellidler ve kâğıdcılar elvan kâğıdlardan cübbe ve külâhlar, başlarında acayib şekilli Kalensuva'lar, türlü türlü bayraklar ve fenerlerle; kavaflar da sahtiyan ve meşinden libaslarla; kürkcüler çeşid çeşid postlarla kimi ayı şekline ve kimi kurd heyetine girip, sair esnaf da işine uygun acayib şekillere girip, Padişahın önünden, muntazam ve müretteb Alayköşkü tâbir olunan kasrın altından geçerek Sadrazam sarayına geldiler. Pek çok bahşişler aldılar ve seyircileri güldürerek sokaklarda gece ve gündüz dolaşmaktan ayakları su topladı. Halkın bu mertebe şevk ve isteğini gören Padişah donanmaya üç gün üç gece daha ilâve etti.

Sadırazamın sarayında ip cambazları ve pehlivanlar ve çengü çiğana; gecelerinde hayalciler, saz ve söz ve mehterhane ile şenlik ve sürur gulgulesi gökyüzünü tutuyordu.

Vezirlerin sarayları, ekâbirin konakları, hali vakti yerinde olanların evleri hanende ve sazendelerin gönül açıcı nağmeleri ile doldu. Tersanede, Tophanede, Ağa kapısında, Cebehane, ve gümrüklerde devam üzere kol kol çengiler vardı. Herkes evlerinde yaptıkları sedir ve sofalarda ahbapları ve dostları ile oturup ülfet ve sohbet etti, geçen rakkasalara ve hokkabazlara, kudretlerinin üstünde ihsanlarda bulundu.

Bu oyuncular, birbiri arkasından, bilhassa Sadırazamın önünde hünerler gösterip bahşişini alıp giderlerdi. Zamanın şairleri tarihler tanzim edip Sadırazama takdim ettiler ve pek çok caizeler aldılar. Bizzat Sadırazam Efendimiz de şevk ve sefalarından bir tarih tanzim ettiler:

Lütfü ikbâli veliünniemimle buldum
Şöyle tarih ki hakkında dinilse şâyan
Binde bir vâki olur böyle dilâra tarih
«Oldu kevne tarabâver Hibetullah Sultan».

Donanma günlerinde İstanbul külhânileri

Bu donanma günlerinde lâtifeci bir adam, başında kocaman bir destar, sırtında binbir renkte ve yırtık bir ferace, yüğrek bir eşeği acayib nakışlarla ve semer ve döşemesile Deccalın eşeğine döndürüp üstüne binmiş, on beş yirmi kadar da uzun boylu, elleri değnekli kimseler, başlarında kâğıddan yapılmış Yeniçeri keçesine benzer külâhlar ile ikişer ikişer önünde ve yanında yürüyorlardı. Önünde bir herif terazi çekerek, arkasında da bir başkası falaka değnek taşıyarak bu adam «Donanma muhtesibiyim!» diye ağır ağır etrafa selâm vererek gidiyor, İstanbul sokaklarını taraf taraf gezip dolaşıyordu. Bazı kalabalık olan dükkânlar önünde duruyor, orada bulunan seyircilere ekşi bir surat ile hitab ediyordu:

— Bakın adamlar, ben Donanma muhtesibiyim. Donanmanın muhtaç olduğu şeylerin noksan ve kusurunu gözler, teftişe çalışırım. Ben sizin için uyku ve rahatımı terkettim. Gece ve gündüz at ve eşek

boynuna düştüm. Bakayım zevk ve safanız tamam mı? Sakın ha zevklerinizden bir şey eksik işlemeyin, sonra pişman olursunuz. Evvelâ körpe kuzuya benzer kalb sızlatıcı tazeler ağuşunuzun salhanesinden eksik olmasın, her an yağlı ballı ülfete ve dudak dudağa tatlı tatlı sohbete kıvam verip, bu vakti gayri vakte kıyas etmeyip, sırtınızdaki esvabı ucuz baha ile satın da zevkiyata verin, tek hemen zevkiniz tamam olsun, göreyim sizi, ben sizin için çalışıyorum, muradım ve maksadım sizi bugünlerde zevk ve sefaya alıştırıp da Donanmayı hümayun bittikten sonra sizlere en hasından dayak yedirmedir.

Bu sırada, göz terazisinde tarttığı cephesi pürnur, gözleri mahmur, gerdanı kâfur, kolları billûr, gül yanaklı, kiraz dudaklı, inci dişli, türlü türlü söyleyişli güzellere de hitab ediyordu:

— Bakın ey nazenin güruhu, ey Şehrâyin gecesinin çırağanı olan Çelebilerim ve kuzularım; size benden tenbih ve nasihat, evvelâ âşık biçarelerinize kendinizi dirhem dirhem satmayın, üftadelerinizi aldatmayın, Ali Paşa narhına riayet edin ve piranı havaya hürmet edin, vuslat meyvasını lâyık olana verin ve şeftalıyi parasız verin, ve işinizi sağdan sola görüp birbirinizle geçmişleriniz için kuru yere çekişmeyin..

Diye tekrar tekrar tenbih edip, sonra yolda tesadüf ettiği perçemi misk kokulu, beni amber, sinesi gümüşten taze ve ter, dilfirib ve dilber Rum beççe'lerini dahi elile tutup okşıyarak ve bazı güldürücü sözler söyliyerek bunun emsali nice lâtifeler ile pazarı devre gitmek üzere iken bir kulluğun önünde hayvanının gemini çekip durmuştu. Kulluğun sopalarını getirtip önündeki mahud terazi ile tarttırıp çorbacıyı azarlamağa başlamıştı:

— Baka bire Çorbacı ağa! Sen bu kadar eyyamdır çorbacıyım, diye yiğitlik taslarsın da , ve dayağıma kucak meydanım pâk bir ağayım dersin de senin kulluğuna iştiha ile dayak yemeğe gelen kimselere bu derecede eksik sopa yedirmek lâyık mıdır; bunların vezni kanundan eksiktir; sen zabit değil misin, sende eksik sopa ne arar? Zabitin ve hâkimin azarı ve değneği eksik olursa hiç ekmekci tamam işler mi?

Gerek çorbacıyı ve gerek hazır olanları güldüren bu lâtife unutulacak şeylerden değildir. Lâubali zevkü sefa ile ülfet etmiş bir herif de başına üzüm küfesinden yapılmış kafesi destar şeklinde bir garib külâh, arkasına bûkalemûn nakışlı bir acayib hırka giyip belinde bir divit takımı ve koynunda bir kaç eski kâğıd parçası ile acayib eğerli bir merkebe binmişti. Yanında beş altı kadar kazmalı ırgadlar, altı yedi nefer kürekli amele sağını ve solunu alıp bu cemiyet ile çarşı ve parazı gezip dolaşmağa başlamıştı. Nerede çeşid çeşid mermerle döşenmiş bir avlu ve nerede çiçekli ve muntazam nakışlı dükkân önü var ise o tarafa doğru mahmuz vurup ve orada eşeğini durdurup önünde ve arkasında avenesi olan ırgadlar dahi kimi kazmasına ve kimi küreğine dayanıp metbuları olan eşekli süvariye dönüp durdular. O da kendisini tarife başlayıp dedi ki:

— Ey yaranı sefa, ben define çıkaran bir remilciyim; ilmi nücum ve ilmi remil saçmaları ile nerede bir define ve nerede bir hazine varsa çıkarmak için kazmamın ucu ile bir anda şu mamur ve matruh olan yerleri zirüzeber edip kürei arzı kalbur gibi delip delik etmeğe memur ve mecburum. Kaldı ki, ötedenberi yaradılışımızdaki habislikten ötürü baba ve ecdadımdan ve akraba ve üstadımdan «Altına yapışır isen toprak olsun» diye aldığım duanın eseri olarak, kazmam ile Karun'un definesini bile çıkarsam, o anda kara toprağın rengini alacak, mahvolacaktır; bunda şüphem yoktur, lâkin hele bakalım define bu mahalde nerelerdedir.

Daha nice güldürücü sözler söyleyip, edevatı kırık dökük mahut diviti çıkarıp kalemi ile bir miktar nokta ve şekil yaptıktan sonra, remilci:

— İşte gömülü mal ya şuradadır, ya buradadır!

Diye gayet âlâ tarh ve tanzim olunmuş yerlerin kazılması için yanındaki ırgadlara işaret ediyordu. Onlar da hemen o yeri kazmağa başlayınca ev ve dükkândakiler de:

— Bire dur Remmal çelebi ne yapıyorsun! Hanümanımızı harab ve kaldırımlarımızı delik deşik ettin!

Dediklerinde, Remmal:

— Behey canım, ne durayım, bu hususta hiç sabır ve karar olur mu? Züğürtlük canıma kâr etti, gerçi sizin haneniz yıkılır amma

biz yapılırız; mani değil, siz bir miktar sükût edin, şu malı çıkaralım, yer altında kalmasın; kaldı ki biz pek derin kazmıyoruz, hemen şu mahaller tarümar olacak kadar kazarız; isterse mal çıksın, isterse çıkmasın, sonra elimizi çekeriz, elem üzere olmayın.

Diyordu. Etraftan da:

— Canım Remmal çelebi, kerem eyle, lûtfeyle, ortalığın nizamına halel verme!

Diye rica ve niyaz ediyorlardı. Hilekâr remilci:

— Hoş imdi siz adam olmağı istemezsiniz, günahı boynunuza, bari bize bir miktar hakkı sükût verin de sonra bir boş vakitte çıkarın da sefalanın!

Diye bir kaç akçelerini alıp:

— Kazmamıza hak berekât versin!

Diye bir hanenin, yahut bir dükkânın önünde geçen üslûp üzere alaya gidiyordu. Hulâsa bu şahıs bu suret ile geçim sermayesi olacak pek çok akçe toplamıştı.

Çehresi heybetli, kafası iri, uzun sakallı, mücessem, müşekkel bir adam da başına mantar şeklinde bir destarı perişane, sırtına da samur ve nafe'ye benzer bir feracei kibarane giyip muntazam şekil ve kıyafette bir hayvana binmişti. Çuhadar kıyafetinde on beş yirmi nefer, ayağına çabuk bir takım kalleşler de, kimi önünde ve kimi arkasında, etrafına toplanmıştı, önünde iki adet büyük fener vardı, «Donanma Nazırıyım» diye dolaşıyordu:

— Kandilleriniz parlak olsun ve meclisleriniz müzeyyen olsun, göreyim sizi!

Tenbihi ile çarşı ve pazarı gezerken, bir berber dükkânının önünde hayvanını durdurup dükkân sahibini önüne getirtip şöyle azarlamağa başlıyordu:

— Be gel adam şuraya! Sen ne şekil berbersin? Hiç sen başından korkmaz mısın? Hani senin sinesi aynadan saf, gerdanı nuru seferden şeffaf, bazuları, bilekleri sîmin, gamzeleri ustura gibi keskin, kaşları kılıç ve hançer, kirpikleri birer nişter, gümüş servi en-

damlı çırağın nereye gitti? Bire nâtıraş tasma kıran, böyle âyinesiz berber dükkânı olur mu? Şimdi senin saçını ve sakalını tıraş edip Tersaneye gönderirsem zerre kadar cürmüm var mıdır, söyle bakayım! Bundan başka sen niçin kandillerini parlatmadın ve zeytinyağını ağzına kadar doldurmadın? Ve şu mahalle yirmi beş kandil asacak iken niçin on beş kandil yaktın? Fitillerini niçin bu kadar ince yaptın? Bu yalancı debdebem ile kırk seneden fazladır ki züğürtlük ateşine canımı yakıyorum da, sen donanmayı hümayunda beş kandil fazla yakmağa kadir olamadın mı? Değnek görün şu asılacağa!

Önündeki avenesi de:

— Sultanım affedin, Ocaklıdır! Kazan ocağından çıkma oturaktır! Kerem buyurun!

Diye, rica ediyorlar, etraftan da affini diliyorlardı. Nazır ağa da:

— Hoş imdi var bu gecelik seni dükkân komşularına bağışladım! Lâkin sana tenbih, yarın gece şu mahalle on beş kandil daha ziyade yak, sokağın parlaklığına dikkat üzere bak, sonra bir kaç nefer şuh ve şivekâr tedarikile pervane gibi dükkân önünden geçenlerin ciğerlerini yak ve yüreğinin yağını erit, ve sabaha kadar dükkân önünde kandillet, yoksa sonra gelir senin canını yakarım, hele bu gecelik hoş geçsin amma taifemize bir miktar harçlık ver de ırzını satın al!

Diyordu ve ceza gibi on beş yirmi parasını alıyordu, oradan bir başka dükkânın önüne gidiyordu. Bu suretle bir çok sermaye topladığı meşhurdur. Elhasıl bir çok fakir bu donanma günlerinde bir yolile keselerini doldurdular.

Beşik alayı

Ötedenberi Padişahların çocuğu doğduğunda, doğumun yedinci günü çocuğun beşiğini Valde Sultanların göndermesi kadîm saltanat kanunundan idi. Sultan Mustafa'nın anası ölmüştü, büyük kız kardeşi anası yerinde idi. Beşik göndermek onlara düştü. Padişahın büyük kız kardeşi Saliha Sultan, Sadırazam Ragıp Paşa Efendimizin zevceleri idi. Sultan namına beşiği Paşa yaptırttı. Şekli gayet güzel, bu ana kadar eşi görülmemiş bir beşikti. Yekpare kaplama altın levha üzerine traşide elmaslar kakılmıştı. Elmasların şa'şaası göz kamaştırıyordu. Beşik yorganının işlemelerine her biri kıymetli ve şahdane olmak üzere yedi okka inci sarfedilmişti.

Beşik, şiltesi ve yorganı hazırlanmış, Sadırazam hazinesinde duruyordu. Doğumun yedinci çarşamba günü, kadîm âdet üzere, beşik

Sadırazam sarayından alınıp Sarayı hümayuna götürülmek üzere büyük bir alay tertib edildi. Alaya iştirak edecekler erkenden Sadırazam sarayında gelip toplandılar, alay tertib ve tanzim olundu.

Alayın başına Divanı âli çavuşları geçti; arkasından samur erkân kürkleri ile Vezir ağaları, arkasından gedikli Zâim ağaları, onların arkasından Sadırazamın Silâhdarı ile Gedik ağaları ve beraberlerinde yüz nefer atlı Enderun ağaları, onların gerisinde Saliha Sultanın helvacıları ve kethüdaları ağalar, gerisinden Muhzir ağa ve Bostancılar Odabaşısı ağa, Sadırazamın Selâm ağası ve Kapıcılar kethüdası ağalar, onların peşinden Sedaret mektupcusu, Birinci ve İkinci Tezkereci Efendiler; sonra Çavuşbaşı ağa ve Reisülküttap Efendi, ardınca iki yüz tabla miktarı meyvalar, çiçekler, dilber dudağından lezzetli helvalar ve türlü türlü şekerlemeler ile hademeler, sonra teker teker, Telhis ağa ile Teşrifatî Efendi ve Sultanın Baş ağaları, onların gerisinden de beşik geliyordu. Beşiği dört nefer uzun boylu Çuhadar, birer ellerile başlarının üstünde götürüyorlardı. Sağında ve solunda da kırk nefer beli gümüş kamçılı Çuhadar yürüyordu. Beşiğin arkasından bütün debdebe ve ihtişamı ile Sedaret kethüdası, onun arkasından Mehterhane takımı geliyordu.

Alay Sadrazam sarayından çıkıp Cağaloğlu yolundan, Mahmudpaşa civarından, Valde hanı önünden, Eski Saray kapısı önünden, Beyazıd camii avlusundan geçerek Divanyoluna çıktı; caddeden ağır ağır ilerliyerek Babı hümayundan saraya girdi, Ortakapı önünde, atlılar atlarından indiler. Kubbealtına bitişik Mermerlik denilen yerdeki Haremi hümayun kapısına teveccüh edildiğinde, Kızlarağası ile Müsahib ağaları orada alayı bekler buldular. Sadırazam kethüdası beşiğin ayağını öptü ve Kızlarağasına teslim etti. O da tâzim ile alıp beşiğin ayağına yüzünü sürdü. Sonra alaya iştirak eden devlet ricali ve Gedik ağaları Kubbealtına gelip ve kemali edeb ile diz üstü çökerek istirahat ettiler. Bu sırada, Kethüda beye, bir post samur,Reis Efendiye ve Çavuşbaşı ağaya, Birinci ve İkinci Tezkerecilere ve Mektupcu Efendiye ve Gedik ağalarına hıl'atlar giydirildi. Padişah, alaya iştirak eden hademeye, teşrifat defterlerinde kayıdlı, mutad olandan ziyade bahşiş ve ihsanda bulundu; beşiği getiren

Başçuhadara beş yüz kuruş, beşiği başlarının üstünde taşıyan dört nefer Çuhadarlara beş yüz kuruş, Enderun ağalarına üç bin kuruş verdi. Alayın dönmesine izin verildikte, yine mehterhane çalarak debdebe ile Sadırazam sarayına vardılar. Sadırazamın eteğini öptükten sonra izni ile evlerine dağıldılar.

Esnaf Alayı

Vaktaki donanmanın sekizinci günü geldi, herkeste zevk ve sefadan el ve etek çeker suretleri belirdi. Nihayet esnafın, ordu sefere çıkarken tertip ettikleri alaylar gibi büyük bir esnaf alayı tertib edildi. Evvelâ her bir esnafın dükkânının ziyneti ve yüz akı olan müşteri aldatıcı çırakları kırmızı şallar ve al mintanlarla ortalığı kızılca kıyamete döndürüp destarı levendâne, reftarı mestâne, gamze gammaz, dîde füsunsâz, kamet kıyamet, kıyafet âfet, donanmanın hitamı gününde Sultanahmed camii avlusunda alay tertibi için, güneşe ya doğ, ya doğduk diyerek, toplandılar. Gün doğduktan sonra alay tertib ederek o servü hiramanlar saf saf durdular. Ustaları da bayramlık esvablarını giymiş olarak önlerine düştü. Diba ve zerbaft'dan bayraklar açıldı, telâkatli duacılar tedarik edildi.

Her esnaf sınıfı, bir tahtıravan üzerinde san'at ve işlerini teş-

hir etmişlerdi, her sınıfın sonunda bir mehter takımı bulunuyordu, bu suretle esnaf birbirlerinden ayırd olmuşlardı.

En önde çiftçiler bulunuyordu. İçlerinde çiftçi eline düşmüş doğana benziyen bir mehpare ziraat alât ve edevatını taşıyordu. Babı Hümayundan girdiler, Ortakapı önünde hürmetle eğilerek kulluklarını arzettiler. Duacıları, Hünkârın ömrünün ve devletinin bereketine dua etti; Padişahın ihsanlarını alıp tertip üzere Babı hümayundan çıkıp Alayköşkü altından geçtiler, oradan Sadırazam sarayına vardılar; orada Arz odasının baktığı meydana girdiler, yüzlerini toprağa sürüp Padişahın ve Sadırazamın hayır dualarını ettiler. Sadırazam tarafından hallerine münasip top top diba askılar ihsan olundu; duacılarına ve bayraktarlarına ve san'atlerini gösterenlere deste deste bir çok ihsanlar verilerek gönülleri hoş edildi; ve sarayın ard kapısından çıkmalarına izin verildi.

Çiftçilerden sonra ekmekciler geliyordu. Bir araba üzerine fırın kurmuşlardı; önünde bir fırıncı dilberi ekmeklerini teraziye koymuş idi. Arkalarından kasab güruhu geliyordu. Etli canlı delikanlılarını henüz koyundan çıkmış körpe kuzu gibi önlerine katmışlar, «Şevketlû Padişahımızın koç başına kurban olalım» diyerek öküz kadar koçları altın teller ve mücevher sorguçlarile süsliyerek, küçük kasap çırağı çocukların da kimi kaval çalarak, kasapbaşı ağa da yirmi otuz nefer Çuhadar ile haşmetli geçtiler.

Arkalarından bakkallar geliyordu. Fıstık dudaklı, badem gözlü bakkal güzelleri, işve satarak, ayakdaşlarile yağlı ballı sohbet ederek omuz omuza, mükemmel ve tertibli, ve terazi ile narha gelmez bahşiş ve ihsanlarını alıp geçtiler.

Arkalarından berberlerin gümüş sineli, âyine yüzlü dilberleri kimi edilbâne ve kimi tarzı levendâne ile göğüsleri açık, kolları sıvalı adâb ile geçtiler.

Sonra okcular ve yaycılar esnafının kirpikleri ok, kaşları yay güzellik ve letafet meydanının tozkoparanları yaydan kurtulmuş ok gibi geçtiler; ve kabza kabza ihsanlar aldılar, debdebe ve gösterişte taş diktiler.

Arkalarından simkeşlerin sırma perçemli ve gümüş tenli, yasemin bedenli güzelleri:

Haddeden geçmiş nezâket yalü bâl olmuş sana

edası hallerini vasfeden, bazularını gümüş külçesi gibi Uşşakın gözlerile damgalatarak geçtiler.

Sonra meyvacılar ve çiçekciler, arkasından kebabcılar, bunlar bitince şekercilerin tatlı dilli şakirdanı:

Almaz mısın akideyi miski bahasına

gibi etrafa tatlı tatlı lâtifeler ederek geçtiler.

Arkasından kürkcüler, kaşları samur, didesi mahmur çırakları samur ve sincaba gömülmüş olarak geçtiler.

Arkalarından terziler, güzellik kumaşını naz ve istiğna endazesile ölçerek geçtiler. Onların arkasından bir kaide kalıblı kıyafetli seyircileri alay seyrine aceleden yalın ayak, kimini de iki ayağını bir pabuca sokdurarak getirten kavaf civanları geçtiler.

Onlardan sonra mumcula resnafı, cevahir bedestanı sermayedarları, Sipahi pazarı esnafı, yorgancıların müsellâh ve müzeyyen şehlevendleri, Hind ve İran kıyafetlerile Valde hanı ve Vezir hanı tüccarları omuzlarında eşsiz Tûs ve Kişmir şalları ile geçtiler.

Arkalarından mücellidler ve kâğıdcılar, Mısır çarşısı bazirgânları, Ketenpazarı esnafı, karadan yelkenlerini açmış ve toplarını atan bir kalyon yürüterek geçtiler.

Elhasıl esnaf alayı gün doğarken başladı, gece yarısına, saat altıya, yediye varıncıya kadar devam etti; yüz kırk beş adet muhtelif esnaf geçti. Her sınıf esnafın arkasından bir saz takımı gidiyordu. O gece, şehrâyinin sonu idi. Ertesi sabah herkesin işile gücile uğraşması ferman buyuruldu.

Halk arasında malûm olan esnafın otuz iki sınıf olmasıdır. Lâkin şubeleri ile, alayda yegân yegân yüz kırk beş sınıfa çıkmıştır. Her bir sınıfın giyimli kuşamlı usta ve çırakları yedi sekiz yüz neferden ziyade, belki bine yakındı. Bu kadar nüfusun yeni, kıymetli esvabları bir iki günün içinde çabucak nasıl tedarik olundu, bu derece güzel tertib ve nizam ne veçhile suret buldu. Bilhassa, her sınıfın sonunda mehterhaneler tertibine bir kaç kat dovul ve zurna ve nakara nereden tamamlandı ve tutuldu diye hayret edildi.

Şehrâyinin sonu

Sadrazamın rey ve tedbiri sayesinde, başlangıcından sonuna kadar böyle kıyamete benziyen bir zamanda hiç kimse incinmedikten başka, tanıdık ve yabancı birbirlerile ülfet etti; sohbetlerde ağızlardan bir kötü söz çıkmadı, misli geçmemiş zevkler ile vakit geçirildi. Hattâ şaşılarak karşılanacak şeylerdendir ki, böyle günleri fırsat olarak gözliyen zirzoblar güruhundan birisi bir kuyumcu dükkânından el çabukluğu ile bir gümüş buhurdanı aşırmış. Arkadaşı olan zirzoblar hırsızlık kokusunu alınca mezkûr hırsız zirzobun koynundan buhurdanı çıkarıp: «Bizim zirzobluğumuz böyle günde bize geçim sermayesi olurken hırsızlığa el uzatmak lâyık mıdır? diye bu zirzobu içlerinden tardettikleri ve buhurdan hangi dükkândan alındı ise varıp sahibine geri verdikleri meşhurdur. Hulâsa bugünlerde, sefa

ve rahattan gayri bir suret görünmedi. Bir vakitte böyle güzel hava ile de donanma geçmemiştir, hiç olmazsa kar ve yağmur yağar, levazımın zarar ve ziyana uğraması donanma zaruretlerindendir. İlk günü biraz yağmur dökülmüştü; sonra gökyüzü açmış ve tamam on gün on gece güzel gitmişti. Şehrâyin, İstanbul arzının en şiddetli kış mevsimi olan Hamsin sonuna rastlamıştı; bundan dolayı, donanmanın bittiği gün, hava bozdu ve öyle bir kar yağmağa başladı ki, ortalık bembeyaz oldu. Bu suretle, Donanmayı hümayunun yüz aklığı ile bitmesine delâlet eder. İki üç gün şiddetli soğuk oldu. Herkes üç gün üç gece istirahat etti. Sonra hava açtı, evvelce hazırlanan fişek şenliklerine başlanması ferman olundu. Tersanede, Tophanede ve Cebehanede büyük sallar yapıldı. Bunların üzerinden Yalıköşkü önünde deniz ve hava fişekleri atıldı. Deniz fişekleri suyun içinden fıskiye gibi fırlıyordu.

Cenabı Rabbülâlemin, Padişaha bir de Şehzade hisan eylesin. Amin...

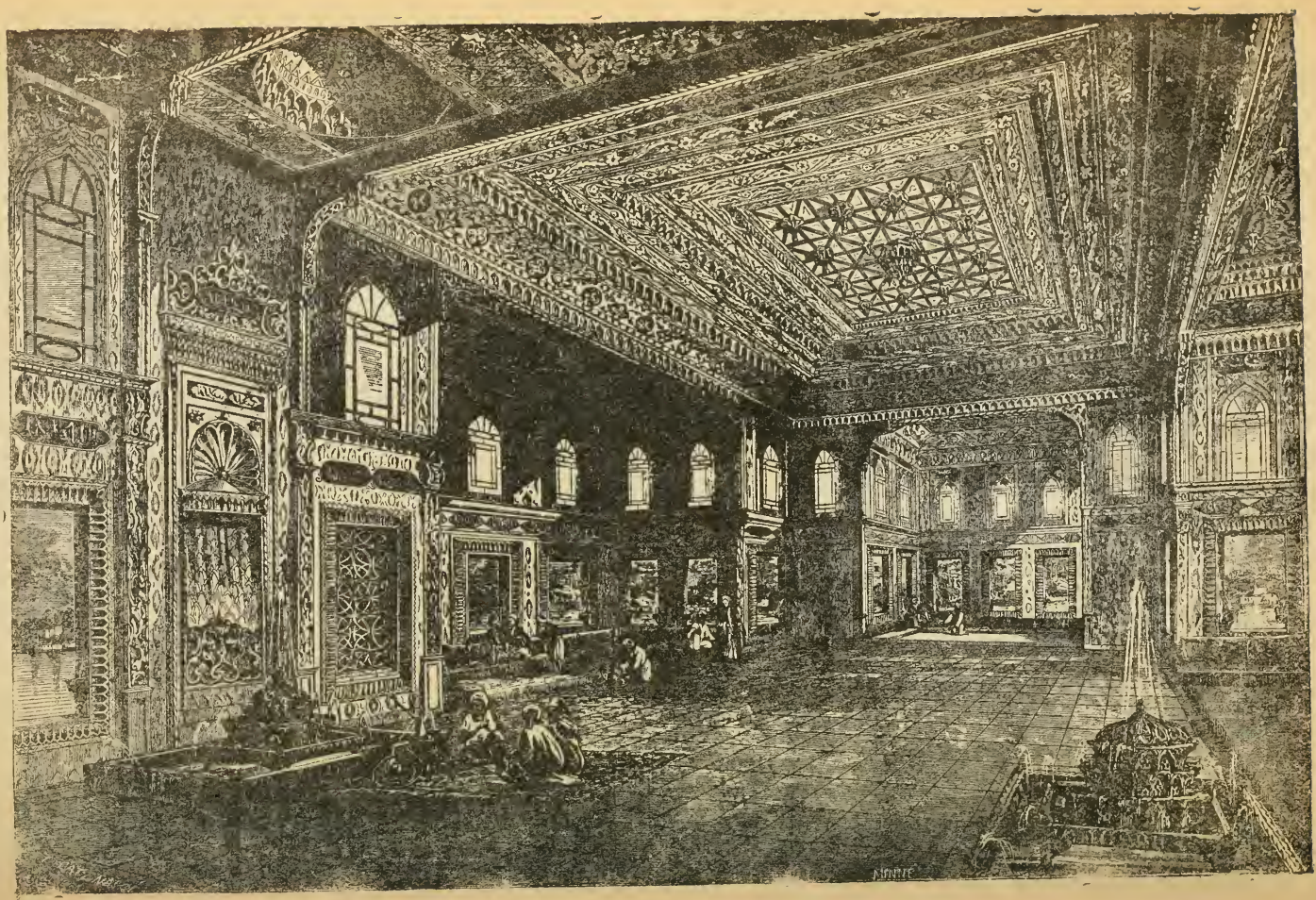

İncili köşkde bir salon

(Adalbert de Beaumant'a göre Catanaeci'nin resmi)

Selânikli Mustafa

Üçüncü Murad'ın oğlu Şehzade Mehmed'in (*) Sünnet düğünü

(*) Üçüncü Mehmed.

Hicretin dokuz yüz doksan yılında Sultan Murad Şehzadesi Sultan Mehmedi sünnet ettirmeğe niyet etti. Şark seferi hazırlığı tehir edildi.

Evvelce, bütün Beylerbeylerine ve sair ümeraya kanunu kadîm üzere düğün müjdesiçün hükmü şeriflerle Çaşengirler ve müteferrikalar gönderildi. Düğün bütün hükümdarlara da haber verildi. Sefirler ile hediyeler gönderip ubudiyetlerini arzederek tebrike geldiklerinde, kadîm saltanat teşrifatına göre riayet ve hürmette noksanlık olmamak için gün görmüş olanlar düğün mühimmatına memur oldular. Her şey yerinde görülmüştü. Evvelâ İran ve Turana hükmeden Şah Sultan Mehmed Hüdabende tarafından yeniden sulh talebi için muteber ve mutemed, Türkmen oymağından İbrahim Han bin nefer makbul adamlarile ve çeşid çeşid hediyelerle name götürüp tebrik eyledi. Maveraünnehr ve Semerkand ve Buharadan Çağatay Padişahı Abdullah Han, ki Özbek oğulları denmekle maruftur. Name ile elçisi gelip tebrik eyledi. Kırım ve Kıpçak Hanı Mehmed Giray Han tarafından, Mağrib zemini hâkimi tarafından, Fas ve Merakeş Melikinden hediyeler gelip, Gürcistan Hanları Levend Han ve Simon Han ve Dadyan Han tarafından; ve Moskof, Engrüs ve Leh krallarından ve Alaman ve Çek ve Fransa ve Venedik ve Dobro Ve-

nedik ve Eflâk ve Buğdan adamlarından kanun üzere pişkeşleri alınıp hizmetleri eda olundu.

Sabık Mutfak emini Dergâhı âli müteferrikalarından Kara Bali Bey Sur emini oldu. Suru hümayun masrafları için sabık Nişancı Hamza bey geniş salâhiyetle Suru hümayun Nazırı oldu. Düğün masrafları için altı ay evvelinden Sur emini ile Sur nazırına bir kaç defa da altı yük akçe teslim olundu.

Et meydanında kaptan iken vefat eden merhum Sinan Paşa sarayı kiler ittihaz edildi. Mîri fırın önünde meydana mutfaklar ve ocaklar yaptırıldı, üçer buçuk okka yani iki bin dirhemden ziyade bakırdan dipli sahanlar ve tepsiler yaptırıldı ki tamam bin beş yüz adet oldu. Her biri de tamam bir şinik pilâv alırdı. Birini bir miktar götürmek için bazusunun kuvveti dayanıklı yiğit gerekti. Güçlü kuvvetli yiğitlerden altı yüz nefer güzide Sipahiler hizmet için ve görüp gözetmede dakika fevt etmiyeler diye yazıldılar. Cebecibaşı Hüseyin ağa bin nefer bölüğile düğün hizmetine tayin olundular.

Merhum İbrahim Paşa sarayı yeniden tamir ve tanzim olundu. Et meydanından tarafa olan merdiven ve kapı değiştirildi, yerine bir âlâ kasır şehnişin yapıldı ki misli görülmemiş idi. Kapı sarayın köşesinden açıldı. Mehterhanei Âmirede bütün devlet erkânı ve âyan için uzunlamasına ve kat kat doksan beş zira bir yüksek divanhane yaptırıldı. En alt tabakasında hıristiyan elçilerine Suru hümayun seyrine yerler gösterildi. Kırım Hanının kardeşi Hanzadelere de karşı tarafta Lehistan sefirile beraber oturmak için yer tayin edildi. Sabah ve akşam iki sofra hâs yemek Hanzadelere ve iki sofra yemek Leh sefirine çekilirdi. Elçi İbrahim Hana dahi üç sofra hâs ve sofra harcî yemek çekilirdi. Hâs yemek on beşer nevi ve harcî yemek dokuz nevi idi. Meydanın dört bir yanında seyir ve sefa erbabı bir çok mal harcayıp âlâ oturacak yerler yaptırdılar. Gece gündüz temaşaya had ve nihayet yoktu.

Vezir Sinan Paşa yeni açılan kapı üstündeki odaya dahil oldular. Beri yanında olan odaya Mesih Paşa girdiler. Onun yanındaki

odaya Rumeli Beylerbeyisi İbrahim Paşa girdi. Mehterhane kapısı üstündeki odaya Siyavuş Paşa ile Mehmed Paşa oturdular. Anadolu Defterdar Abdülmuhyî Efendi ve İkinci Defterdarı Mahmud Efendi Mehterhane üstündeki odaları aldılar. Anadolu Beylerbeyisi Cafer Paşa ve Şam Beylerbeyisi Merhum Mehmed Paşazade Hasan Paşa, beraber, Mehterhane kapısı üstünde oturdular. Kılıç Ali Paşa, Forsa dülgerlerine sabahtan akşama kadar dibde yeni olarak bir oda yaptırıp oturdu, o günden sonra da çocuklar Kur'an talim etsinler diye vakfetti. Anadolu ve Rumeli Kazaskerlerine, evlerinde şer'î davaları dinleyip eskisi gibi divan eyleyip iş sahiplerine cevab versinler diye ferman olundu. Cemaziyelevvel perşembe gecesi Şehzade Mehmed sünnet oldu.

Vezir Mehmed Paşa cerrahlık fenninde meharet sahibi idi, Padişah bunu biliyordu. Bu sırra ağyar mahrem olmasın diye ferman olundu, Şehzadeyi Mehmed Paşa sünne ettti. Hizmetlerini eda ettiklerinde hıl'atı fahıralarla şereflendirildi. Bundan maada beş yüz sittei şerif ve safî altından ibrik, leğen ve otuz adet mütenevvi seraser kumaş verildi.

Bu suretle elli beş gün, gece ve gündüz ziyafetler verildi, seyrü temaşalar olundu ki şerh ve beyan imkânsızdır; başka defter tutulup tafsilâtile yazılmıştır; düğünün bitmesine yakın, içerden çıkan celeb Sipahi taifesile Yeniçeri arasında eskiden olageldiği üzere çekişme ve kavga oldu. Ölü gibi bir iki bedbahtı götürüp Padişahın oturduğu kasrın penceresinden görünür bir yere bıraktıkları için Yeniçeri ağası Ferhad ağayı, ve Sipahiler ağası Osman ağayı ve Silâhtarbaşıyı azlettiler. Mîrialem Sinan ağa Yeniçeri ağası oldu. Kavga basılıp fitne bitti ve düğün de tamam oldu.

Geçmiş Osmanlı padişahlarının asrında olan cemiyetler, kat'iyyen bu sünnet düğünile ölçülemez. Eski padişahlar bizzat riyaset

edip cümle devlet erkânı ve din üleması ilmî mübaheseler edip ülemaya Kur'anı Azimden âyetler tefsir olunsun diye tayin ve tenbih olunurmuş. Lâkin bu sünnette Hoca efendi ve Müftü Malûlzade Efendi ve Bostanzade Efendi ve Çivizade Efendi ve Molla İvaz ve Şeyh Efendi ve sairler ittifak ve ittihad edemeyip, durmak, oturmak bahsine düşüp safayı hatır olmadı.

SELÂNİKLİ MUSTAFA

Peçevili İbrahim

Üçüncü Murad'ın oğlu Şehzade Mehmed'in Sünnet düğünü

989 yılında, padişah gelecek yıl şehzadesini sünnet ettireceğini ve Sünnet cemiyeti hazırlığına başlanmasını emretti. Merhum Sultan Süleyman asrında iki defa şehzadelerin sünnet düğünü yapılmıştı. O cemiyetlerin harç defterleri görüldü; sair levazım ve mühimmata başlandı. Evvelâ hükümdarlara davetnameler yazıldı. Müteferrikalardan meşhur adamlarla gönderilmesi kararalştırıldı. Cümleden Kırım Hanına, Mekke Şerifine, bazı Hind Meliklerine, İrana, Hıristiyan hükümdarlarının en büyüğü olan İmparatora, Fransa ve Venedik Krallarına, Erdel Voyvodasına, Buğdan ve Eflâk ve Dobro Venedik ümerasına, Padişahın bütün valilerine, Kürd beylerine, bütün büyük memurlara emri şerifler yazılarak Çaşnigirlerden ve çavuşlardan mutemed adamlarla gönderildi, «Gelecek yıl baharında Suru hümayunum mukarrerdir» diye bildirildi.

990 Cemazyellevveli başında cemiyete başlandı. Evvelâ Sur Emini, Sur Nazırı ve üç yüz mutemed ve bir nice işten anlar kimseler tayin olundu. Selâtin camilerinin minareleri ile beraberlik davası eder ziynete boğulmuş beş tane nakıl yapıldı. Padişah, bu ayın başında Atmeydanı sarayında yerleşti. Evvelâ davet edilen Hükümdar ve Vüzera ve Mirimiran ve sair muhteşem zevatın her gün hediyeleri arzolunurdu. Sonra, zenaat erbabının garib ve acayib bazı hünerleri

seyrettirilip armağan ve pişkeşleri çekilirdi. Bu düğünde yapılan acayib ve garaib sayılamaz. Kırk gün tamam, gece ve gündüz seyir ve temaşadan boş kalınmadı. Ve he rgün yeni bir şey seyredildi. Bu düğünü, tarih erbabı mümkün olan mertebe vasfetmişlerdir.

Düğünün kırkıncı günü, Şehzadeyi Cerrah Mehmed Paşa sünnet edip Padişah on bin altın ihsan etti. Valde Sultan hazretleri de üç bin altın ile çeşid çeşid kumaş ve esvablar ihsan etti. Sünnetten sonra on gün daha seyir ve temaşa ve düğün cemiyeti bozulmamıştı. Bölük halkından ve Delikanlılar bölüğünden bir kaç taze yiğitcikler meğer odalarda fisk meclisi ederler ve meclislerine fahişeler getirirler. O esnada şehir Sübaşısı olan Tanrıbilmez Ahmed çavuş kul oğlanlarından bir bölük Yeniçeri ile ve Ases zümresinden bir kaç merd ile odaları basıp fahişeleri yakalamak isterler. Sair odalarda olan bölük halkı yoldaşlarının meclislerinin basıldığına razı olmayıp Sübaşıya hücum ve fahişeleri kurtarırlar, kul oğlanlarını döğe döğe mecruh ve Sübaşıyı dahi yakalayıp Atmeydanına götürüp Padişah karşısına bırakırlar. Orada bulunan Yasakcılar ve Yeniçeriler kul oğlanları halinden haber alınca Sipahiler üzerine hücum ederler. İki taraftan hengâme büyüyüp ortalıkta ölüme sebep olunca Yeniçeri ağası Ferhad ağa gelir. Ağanın gelmesile Yeniçeri çoğalıp o ortalıkta iki Sipah katlolunur. Veziri Azam Sinan Paşa Mehterhane üzerinde olan kasrından temaşa edermiş, Ferhad ağayı getirtip: «Bre karaköpek yine geldin, iki kana sebep oldun, yıkıl git» diye azarlar. O da gidince Yeniçeriler beraber gidip kavga sükûn bulur. Padişaha arzolunup yerine Mîrialem Frenk Yusuf Paşa, ağa tayin olundu. Bugünden sonra düğün cemiyeti de tamam oldu.

PEÇEVİLİ İBRAHİM

ÇIĞIR KİTABEVİ NEŞRİYATI:
İstanbul Ankara Caddesi No-153

KÜÇÜK TARİH KÜTÜPHANESİ SERİSİ:

SEYİD VEHBİ

Surnâme (Üçüncü Ahmedin oğullarının Sünnet düğünü) 25 K.

HAŞMET

Vilâdetnâmei Hümayun (Üçüncü Mustafanın kızı Hibetullah Sultanın doğum donanması) . . . . . 25 K.

BASILMAKTA OLANLAR

NİŞANÇI ABDİ PAŞA

Vekayinâme (Dördüncü Mehmed devrinin mufassal ve orijinal tarihlerinden). . . . . 25 K.

ÖRFİ

Edirne şehrinin tarihi (18 inci asırdaki Edirneyi gösteren bir eser) . . . . . 25 K.

LÂTİFİ

Tarifnâmei İstanbul (16 ıncı asırdaki İstanbula dnir bir eser) . . . . . 25 K.

Fiatı 25 Kuruş

DR
549
H3

Haşmet bin Abbas
Vilâdetname

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 11 12 25 04 024 5